

BOJ o život

Pohled do života želv v Indonésii
od HANY SVOBODOVÉ a ONDŘEJE KINKORA

Jsou jako vzducholodě, které se místo na nebi vznášejí pod hladinou moří a oceánů. Mořské želvy žijí na planetě přes 100 milionů let, teprve teď jim jde ale opravdu o život. Zpět na rodnou pláž se jich dvacet let po vylíhnutí vrací naklást vejce stále méně.

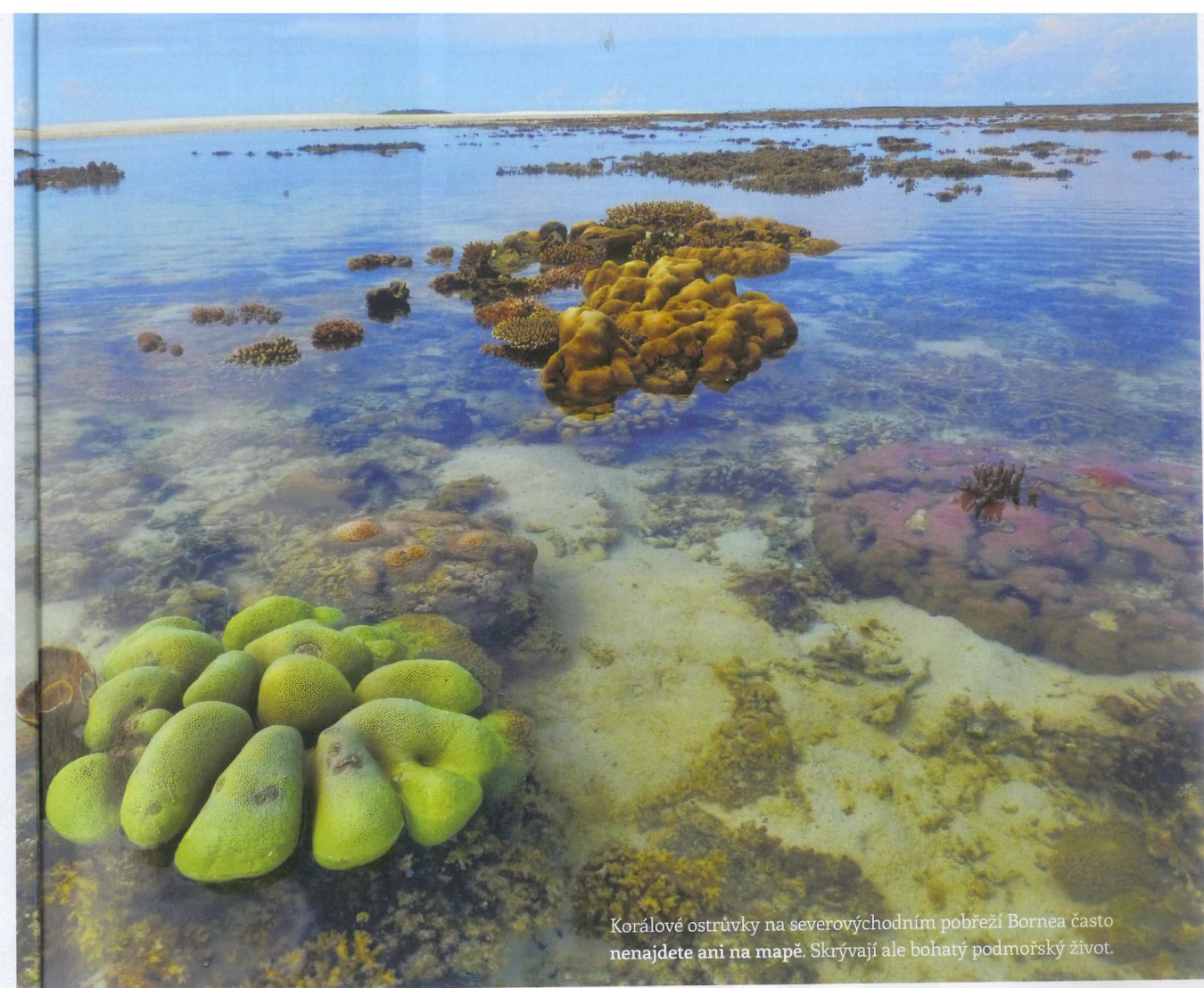
Jedeme s místním ochránářem, Berlym, na naší malé lodi. Já sedím na přídi, on vzadu obsluhuje motor. Rovníkové slunce praží a vlny si nás předávají jedna za druhou. Myslela jsem, že dnešní plavba bude další z příjemných a bezstarostných cest na ostrovy u severovýchodního pobřeží Bornea, jenže je to jinak. Za jednou z vln totiž v jednu chvíli oba zahlédneme něco zvláštního. Zprvu jsme mysleli, že je to kus dřeva vznášející se na hladině, ale po pár desítkách sekund

nám dochází, že je to želva. Normálně by nás tahle zpráva potěšila, jenže tahle už z dálky vypadá divně. Připlouváme blíž a zjišťujeme, že víc než půlmetrová kareta pravá nemá horní část krunýře a ani ploutve. Skoro se na ni ani nezvládnou dívat, takže ji zkoumá Berly. „Už je mrtvá. Naštěstí,“ řekne tiše a popisuje, jak zřejmě rybáři tuhle karetu s původně krásným krunýřem chytily, za ploutve ji přibíli na dřevěnou desku, zaživa jí seřízli ozdobnou vrstvu z horní části krunýře a pak ji

Pláže i na neobydlených ostrůvcích musejí dobrovolníci z řad ochránců mořských želv pravidelně uklízet. Odpadky sem z pevniny totiž neustále přináší příliv.

Korálové ostrůvky na severovýchodním pobřeží Bornea často nenajdete ani na mapě. Skrývají ale bohatý podmořský život.

hodili zpět do moře jako odpad. „To vše jen kvůli želvovině,“ dodal a mně už tekly po tvářích slzy.

NAVZDORY ZÁKONŮM

Karety pravé (*Eretmochelys imbricata*) jsou kriticky ohrožené. Ano, sice je chrání mezinárodní i indonéský zákon, ovšem realita je jiná. Jen tři hodiny cesty lodí od místa, kde

jsme zmrzačenou želvu našli, se na turisty oblíbeném ostrově Derawan poblíž Bornea dá koupit celá řada výrobků ze želvoviny. Stačí jen ukázat prstem, prodavač vám ukáže cenu na kalkulačce, chvíli smlouváte a zaplatíte. V nabídce jsou náramky, přívěšky, prstýnky – vše nanejvýš za šedesát korun. A prodávají se dobře. Někteří Indonésa-

né věří, že když budou mít na ruce náramek z krunýře vzácné želvy, ochrání je to před zlými duchy a vším špatným. Zahraniční turisté si zase myslí, že levné suvenýry jsou z umělé hmoty. Ani je vlastně nenapadne, že něco tak levného může pocházet z volně žijícího, navíc chráněného zvířete. Od prodavačů, kteří nemluví anglicky, se to nedozvědí. „Lidem se to líbí, kupují to,“ reaguje překvapená prodavačka na můj dotaz v indonéštině, proč prodává výrobky z krunýře zvířete chráněného zákonem, když je to ilegální. Pak už jen krčí rameny a je na ní vidět, že by byla nejradši, abych už zmizela. A ona by mohla dál v klidu vydělávat. Ptám se skupinky holandských turistů, jestli vědí, že koupili náramky ze želvovi-

ny. Když dostávám zápornou odpověď, jak jsem čekala, je vidět, že jsou překvapení. Pro jistotu jim rovnou vysvětluji, že další, mnohem nepříjemnější překvapení je může potkat na letišti. Pokud u nich totiž celníci želvovinu najdou, důsledky jsou stejné, jako by pašovali slonovinu.

ŽÁDNÁ POCHOUTKA

Mořské želvy ve světě i přímo tady na severovýchodním Borneu pronásleduje a jejich populace ničí ještě jedna pověra. Muži věří, že konzumace vajec mořských želv jim pomůže při problémech s potenci. „Dříve tu každou noc kladlo i víc než sto samic karet obrovských, dnes už je to jen pár,“ říká pan Hairunsyah, rybář žijící nedaleko ostrova Sangalaki, když vy-

Indonésie

Želvy v úzkých

Tušíte, jak se daří mořským želvám?

Je třeba je chránit? Můžete pomoci i vy!

Sledujte video:

bit.ly/zelvy-v-uzkych

práví, jak se v první polovině 80. let živil vybíráním želvích snůšek, aby získaná vejce prodal do restaurací. Pan Hairunsyah už dnes chytá jen ryby, ale tenhle byznys neskončil a želví vejce se dodnes, přestože je to také ilegální, prodávají na indonéských trzích a v restauracích. Není to ale žádná lahůdka vhodná k ochutnání – účinek zlepšující potenci vědci rázně zamítli, za to však neustále potvrzují mnoho případů průjmů, zvracení, ale i potratů a úmrtí nastalých po požití želvích vajec. Samice do vajec totiž odvádí všechny škodliviny, které ve svém těle za dlouhý život v dnes velmi znečištěném oceánu nashromáždí. Boj s pověrami často připomíná boj s větrnými mlýny. Početnost populace karet obrovských (*Chelonia mydas*) na severovýchodním Borneu za posledních padesát let klesla o více než devadesát procent. Naštěstí si tohoto znepokojivého vývoje ale všimla mezinárodní společnost Turtle Foundation a v roce 2002 tu založila projekt na ochranu mořských želv. V roce 2012 jsem na projektu začala spolupracovat i já. Nejdříve jako dobrovolník, později jako odborný poradce a dnes projekt koordinuji.

← Vypouštění právě vylihnutých želv je pro Hanu Svobodovou odměnou po dnu plném práce.

KORÁLOVÝ TROJÚHELNÍK

SKUPINKA MALÝCH OSTRŮVKŮ u pobřeží severovýchodního Bornea poblíž města Tanjung Redeb v oblasti Berau je **OSMÉ NEJVĚTŠÍ LIHNISTĚ KARET** obrovských na světě. Oblast, které se říká také Korálový trojúhelník, patří k místům s největším počtem druhů mořských živočichů na světě, kromě karet obrovských tu najdete i karety pravé, manty a téměř **900 DRUHŮ RYB**.

Když projíždíte městem **TANJUNG REDEB**, zdá se, že želvy jsou národním bohatstvím a že si zdejší vláda jejich důležitost uvědomuje. Letiště zdobí dřevěný **RELIEF S ŽELVÍ TEMATIKOU**, motiv želv najdete i na lampách veřejného osvětlení a na dlaždicích chodníků.

Socha želvy stojí i v jediném místním parku. Vypadá to, že tu želvám prokazují **POCTY PŘÍMO KRÁLOVSKÉ**, pravdou ale je, že místní vláda hází ochranářům klacky pod nohy, protože za zavírání očí před **ILEGÁLNÍM PRODEJEM** vajec z ostrovů do restaurací nejen v Indonésii, ale i v Číně a Singapuru měla slušné peníze. A i proto se dnes **DOSPĚLOSTI DOŽIJE JEDNA ŽELVA Z TISÍCE**, zatímco ještě před 100 lety to podle odhadů byla každá dvoustá.

stmívat. Vylíhlé karety obrovské mají zatím jen čtyři centimetry, ale už takhle malé toho musejí dokázat hodně – překonat příliv a vyhnout se lidem, varanům i krabům, kteří by si z nich nejraději udělali večeri. Našich šest opozdilců bereme při večerní obchůzce s sebou. Nebe už je rudé od západu slunce a my narážíme na hnízdo, z něhož se záplava malých tělíček hrne vstříc vlnám.

Přidáváme k nim i ty naše a všem v duchu přejeme, aby se sem zase jednou vrátily. Vypouštění malých karet je nejoblíbenější část dne. Mám pocit, že tohle mě snad nikdy nepřestane bavit. Pomohli jsme jim dostat se na svět. Teď už je to na nich.

Překupníci platí za jedno vejce v přepočtu 4 až 8 korun

ale po počátečních nechápavých pohledech se do něj začala zapojovat i ta troška místních zaměstnanců. Hodně tomu pomohlo i to, že viděli dobrovolníky z druhé strany planety, kteří přijeli na ostrov pomáhat. Indonésie je země paradoxů. Ostrovy jsou rájem – korálové moře, želvy, klid, houpací síť i smysluplná práce... Ta hrstka ochranářů, co tu se mnou pracuje, věří na společný cíl. Pracují tvrdě

a já jsem na ně hrdá a vděčná, že je mám. Život tu

plyne pomalu a pohodově. Naopak ve městě, šedivém, špinavém, smutném a plném motorek i aut, mám často pocit totální bezmoci a naštvaní, že nikdo nechápe, proč vlastně želvy chceme chránit. Lidé jsou tu k přírodě lhostejní, často vidíte, jak dopijí vodu a láhev vyhodí z okénka autobusu, jako by to byla ta nejpřirozenější věc na světě. Změna lidského myšlení a jednání není krátkodobá záležitost, stejně jako ochrana mořských želv. Pokud budeme ostrovy chránit dvacet a více let, dříve vypouštěné malé želvičky se nám začnou vracet zpátky a jejich populace se bude pomalu zvyšovat. Snad i Indonésané a jejich vláda už v tu dobu pochopí, že želvy jsou jejich národním bohatstvím, které si zaslouží ochranu. A snad v té době ještě bude co chránit...

↑↑ Želvy se líhnou po dvou měsících od snůšky.
↑ Indonésané želví snůšky často vybírají.

↑↑ Výrobky ze želvoviny stojí pár korun.
↑ Z tisíce vylíhnutých mořských želv se dnes dospělosti dožije pouze jedna.

NOČNÍ ŠICHTA

Tyrkysově moře s třpytícími se vlnkami neúnavně naráží na bílý písek, ale nic z toho teď není vidět. Jen záře milionů a milionů hvězd v odrazu hladiny. Je jedna hodina ráno, čas vstávat. Berly mi zívá na pozdrav s čelovkou v ruce a my se vydáváme na cestu okolo jednoho ze dvou ostrovů, nebo spíš ostrůvků, které chráníme před vykradači želvích snůšek. Bilang Bilangan by se dal rychlou chůzí obejít za půl hodiny. My jdeme ale mnohem pomaleji – hledáme stopy želv. „Tady jedna kladla vejce, ale už se vrátila do moře,“ ukazuje Berly mohutné stopy v písku, které našťástí smyjí vlny a vykradači už hnízdo nenajdou. Za chvíli máme štěstí a přicházíme k samici, která se přesně tady vylíhla v době, kdy někteří z místních záchranářů ani nebyli na světě. Víme to

z jednoho prostého důvodu – na místo, odkud pochází, totiž nyní přišla naklást svá vejce. Obvykle je to po zhruba dvaceti letech od vylíhnutí. Sedám si k ní a pozoruji, jak hloubí jámu pro snůšku. Dává si záležet, a proto je vidět, jak ji to vyčerpává. Někdy želvy zahrabávají vejce až osmdesát centimetrů hluboko. Zadní ploutve při tom používá jako lopatky. Do jámy v písku už ale začínají padat vejce, která jsou velká jako pingpongové míčky a brzy hnízdo zaplní. Nepočítáme je, ale odhadem jich může být i víc než stovka. A takových hnízd je potřeba uhlídat skoro deset tisíc za jeden rok. Kromě zajištění bezpečnosti snášejičím samicím i vejcím obcházením ostrova několikrát za noc, přemísťujeme snůšky, které želvy nakladou moc blízko moře, a hrozilo by jim zatopení přílivem. V tomhle případě to nebylo potřeba.

CESTA K MOŘI

Od chvíle, kdy samice nakladla na ostrově Bilang Bilangan svá vejce, uběhly necelé dva měsíce. Každé odpoledne kontrolujeme všechny snůšky, ve kterých se předešlou noc líhly malé želvy, a zajišťujeme, aby se do moře dostala všechna mláďata. Ne všem malým želvám se vždy daří dostat z písku na povrch. Opatrně hrabeme a postupně se objevuje šest černých hlaviček. Putují do zakrytého kýble, aby se nenamáhalo jít za světlem. Cesta do moře je čeká za pár hodin, teprve až se začne